Otázka: Charakteristika ústavního pořádku v ČR

Předmět: Společenské vědy, Právo

Přidal(a): Andrea Robotková

Ústavním základem rozdělení Československa jsou především ÚZ

- zákon č. 541/1992 z 13. 11. 1992 o dělení majetku mezi Českou republikou a Slovenskou republikou jako přechodu na ČR a SR
- zákon č. 542/1992 z 25. 11. 1992 o zániku ČSFR, tento zákon konstatoval kde dni 31. 12. 1992 zánik Československého státu včetně jeho orgánů, armády, bezpečnosti a státních organizací
- zákon č. 1/1993 z 16. 12. 1992 Ústava ČR

ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČR TVOŘÍ

- Ústava ČR ÚZ ČNR 16. 12. 1992 č. 1/1993 Sb.
- Listina základních práv a svobod ÚZ č. 2/1993 Sb.
- ÚZ ČNR přijaté po 6. červnu 1992 č. 541/1992; č. 542/1992 + ÚZ o některých opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR 22. 12. 1992 č. 29/1993
- ÚZ přijaté podle nové Ústavy
    - ÚZ č.74/1997 Sb. o změnách hranic se SR
    - ÚZ č. 110/1997 Sb. o bezpečnosti ČR
    - ÚZ č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územně správních celků
- Ústavní zákony o hranicích s Rakouskem, Polskem a Německem

ÚSTAVA ČR – charakteristika a struktura

- Ústavu charakterizujeme jako dokument, který je vnitrostátní normou nejvyšší právní síly, je základem právního státu a jeho součástí, kterého se mohou občané a instituce dovolat a pomoci kterého se vztahy mezi jeho orgány a vztahy k občanům poměřují.

Ústava

- 8 hlav; 113 článků
- ústava se zabývá základními principy státní, politické a ústavní moci *(hlava I.)*
- podstatnou část Ústavy tvoří úprava struktury státní moci členění na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní *(hlava II. až IV.)*
- v dalších hlavách je upraveno postavení a úloha NKÚ *(hlava V.),* ČNB *(hlava VI.)* a územní samosprávy *(hlava VII.)*
- v ustanoveních přechodných a závěrečných *(hlava VIII.)* je řešena kontinuita či diskontinuita
- preambule

ČESKÝ STÁT, jeho forma a ústavně právní charakteristika

1. svrchovanost a samostatnost
2. jednotnost a unitárnost s územní samosprávou
3. republikánská forma

- navazující zejména na tradice první předmnichovské republiky *(28. 10. 1918 – 29. 09. 1938)*, zvýrazněna koncepcí délky moci a zajišťována sliby věrnosti republice představitel všech tří mocí

4. demokratické zřízení

- obecně definováno v preambuli
- stát založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti

5. doktrína právního státu

- pojem právního státu není v žádném pramenu ÚP definován, ale v užším slova smyslu tento pojem znamená, že takový stát dává právo a je tímto právem VÁZÁN

PRÁVNÍ STÁT – je charakterizován těmito základními principy

– právo reguluje, vytváří meze, v nichž je dovoleno vše, co není ZAKÁZÁNO

– stát je vázán svými zákony a je oprávněn pouze k tomu, co mu ÚSTAVA, nebo zákon výslovně UKLÁDÁ

– Ústavní systém je založen na dělbě moci, která vylučuje 3. moci některou z nich, přičemž v něm působí nezávislá soudní moc povolána k ochraně ústavnosti práva k rozhodování o vině a trestu za trestné činy

– v takovém státě existuje moderně a demokraticky vytvořený právní řád a současně existuje i mechanismus uplatnění kontroly práva zabezpečený soustavou soudnictví

STÁTNÍ ÚZEMÍ A STÁTNÍ HRANICE, STANOVENÍ HLAVÍHO MĚSTA A STÁTNÍ SYMBOLY ČR

- území státu – hranice ČSR, které vznikly po 1. světové válce, určeno smlouvami:

– Versailleskou

– Saint Germainskou

– Trianonskou

Stanovení hlavního města a vyjmenování symbolů ČR zákon č. 3/1993 Sb. o státních symbolech.

STÁTNÍ OBČANSTVÍ

– vztah relativně pevný, podmínky jeho vzniku a zániku jsou podle čl. 12 odst. 1 Ústavy stanoveny zákonem č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání občanství ČR

– SO je veřejnoprávní vztah mezi státem a FO, na SO je podle Ústavy vázáno pasivní i aktivní volební právo, vázán výkon funkce poslance, senátora, prezidenta, soudce a soudce ÚS

SOUČÁSTÍ ÚP ČR je podle čl. 3 Ústavy LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

- občanovi poskytují celý soubor práv a svobod, z nichž pouze na něj *(nikoli na cizince)* se vztahují:

1. Neomezení vlastnické právo
2. Právo svobodného vstupu na území ČR
3. Zákaz nucení k opouštění vlasti
4. Právo zakládat politické strany a hnutí a sdružovat se v nich
5. Právo podílet se na správě věcí veřejných přímo, nebo svobodnou volbou
6. Právo rovného přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím
7. Právo odporu proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a svobod
8. Právo na hmotné zajištění v situaci kdy občan nemůže získávat prostředky pro své životní potřeby prací
9. Právo na hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakože při ztrátě živitele
10. Právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky na základně veřejného zdravotního pojištění
11. Právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách podle schopnosti občana
12. Právo národnostních a etnických menšin

FORMA VLÁDY V ČR

– na základě Ú založena na tom, že Parlament je nejvýznamnějším orgánem v soustavě dělby moci, disponuje mocí ústavodárnou a zákonodárnou a navíc rozhoduje s výjimkou soudů obecných o složení státní moci

– ostatní typy mocí mají možnost určité kontroly *(VETO, možnost rozpuštění)* a také zásahu do jeho činností *(Ústavní soud)*

DĚLBA MOCI

- státní moc v ČR je suverénní na celém území státu – podle Ústavy odvozena od lidu – vykonávána na 3 typy orgánů: – moc zákonodárnou

– moc výkonnou

– moc soudní

Existence územních samosprávných celků vlastní majetek, rozpočet, státní moc zasahuje pouze tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona.

Struktura dělby moci

1. Parlament, který je volen občany v přímých volbách, je suverénním představitelem ústavodárné a zákonodárné moci
2. Vláda vychází z vůle PS, je závislá na její důvěře a může být kontrolována
3. Prezident volen P na určitou dobu
4. Prezident výlučně zastupuje stát navenek, je velitelem branné moci, ústavně neodpovědný a část jeho rozhodnutí ke své platnosti vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jejího člena
5. Hlavu státu s kontrasignací jmenuje soudce obecných soudů a se souhlasem Senátu i soudce Ústavního soudu
6. Prezident je oprávněn uplatnit sistační veto vůči zákonu PS, ale následně rozhodující slovo má komora
7. Ústavní soud může rozhodovat o tom, zda zákony P odpovídají Ústavě a v případě nesouladu je zrušit
8. Senát je nerozpustitelný a je určitou zárukou trvanlivosti zákonodárné moci

MOC ZÁKONODÁRNÁ V ÚSTAVĚ ČR

- náleží dvoukomorovému Parlamentu
- PS má 200 poslanců
- Senát má 81 senátorů, každé 2 roky se mění 1/3 senátorů = 27

- existence S je s ohledem na jeho postupnou obměnovatelnost, úlohu v zákonodárství i nemožnost jeho rozpuštění považována za záruku stability
- komory nejsou rovnoprávné
- silnější postavení má PS

- rozdílnost postavení se projevuje:

1. v odlišném volebním období
2. v různých volebních systémech užitých ve volbách
3. v odlišných pravomocech a kompetencí v rozdílu s přihlédnutím na přetržitost a nepřetržitost personálního složení

Parlament = KOLEGIÁLNÍ ORGÁN

– rozhodnutí jsou výsledkem vnitřního jednání a především rozhodování

- podle Ústavy 4 způsoby hlasování

1. obecně za přítomnosti alespoň 1/3 členů za souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců a senátorů
2. např. O vyhlášení válečného stavu a o souhlasu s pobytem cizích vojsk na území republiky a v prvním kole voleb prezidenta je třeba nadpoloviční většina všech poslanců a senátorů
3. k přijetí ústavního zákona a mezinárodní smlouvy podle článku 10 Ústavy, je třeba 3/5 většiny všech poslanců a senátorů
4. ve třetím kole volby prezidenta nadpoloviční většina přítomných poslanců a senátorů při splnění podmínky přítomnosti 1/3

Pravomoc a působnost Parlamentu

- vymezena územní působnost
- věcná působnost – hlava II. shrnutí §50 zákona o jednacím řádu PS

- parlament je:

1. výlučným *(jediným)* ústavodárcem a zákonodárcem – v těchto pravomocech je nezastupitelný
2. Pravomoc kreativní *(ustanovovací, vytvářecí)* ve vztahu k moc výkonné *(volba prezidenta)*, ve vztahu k moci soudní *(souhlas S s návrhy prezidenta na soudu ÚS)*. Parlament rozhoduje o obsazení vnitřních funkcí – předseda, místopředsedové, dotváření vnitřní struktury organizace, výbory, komise.
3. Pravomoc kontrolní – prostřednictvím interpelace poslance se vztahuje na vládu a její členy, týkat se může všech věcí, v nichž vláda může rozhodovat *(čl. 50 Ú)*, může zřizovat vyšetřovací komise.

Postavení poslance a senátora podle Ústavy ČR

- mandát

- místo v jedné z komor
- funkce

Mandát je volný – poslanec a senátor nejsou vázáni odpovědností ani občanům ani politickým subjektům.

Je ale neslučitelný s funkcí prezidenta, soudce, případně jenom ústavní funkcí stanovenou zákonem.

MANDÁT

- vzniká volbou a zaniká podle čl. 25 Ústavy

1. odepřením slibu nebo složením slibu s výhradou
2. uplynutím volebního období
3. vzdáním se mandátu
4. u poslanců rozpuštěním PS
5. vznikem neslučitelnosti funkcí
6. ztrátou volitelnosti

- obsah mandátu tvoří:

1. IMUNITA – nemožnost trestního stíhání poslance nebo senátora bez souhlasu příslušné komory, absolutní zákaz jejich trestního stíhání za projevy činěné v komorách parlamentu a disciplinární odpovědnost za přestupky pravomoci komory, jejímž je členem – PRÁVO poslance odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu
2. oprávnění a povinnosti – jednat a spolurozhodovat v příslušné komoře
3. trestně právní a disciplinární odpovědnost → vztahuje se na projevy učiněné v komoře, pro které by jinak mohl být trestně stíhán nebo kterými by urazil poslance, senátora, soudce ÚS nebo jiné osoby s právem účastnit se parlamentního jednání. Výkon disciplinárního rozhodnutí pravomoci je dvoustupňový: – na 1. stupni disciplinárního řízení je mandátový a imunitní výbor – na 2. stupni o odvolání disciplinárně stíhaného rozhoduje příslušná komora.

MOC VÝKONNÁ V ÚSTAVĚ ČR

- pod pojmem výkonné moci rozumíme 3 typy orgánů:

– prezident

– vláda

– státní zastupitelství

Prezident = hlava státu, zastupuje stát navenek, ztělesňuje svrchovanost státu navenek

– z výkonu funkce není odpovědný

– určitou část činnosti prezidenta může kontrolovat a korigovat

– prezident volen na společné schůzi obou komor, 5- ti letý mandát

- pravomoci prezidenta

– rozhodovací

– kreační

- dělí se na: **a)** autonomní (výlučné)

b) kontrasignované – vykonává v součinnosti s vládou, vyžadují spolupráci předsedy, nebo jiného člena vlády

A) Výlučné pravomoci PR ČR

I. Ústavně konstitutivní

- jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, pověřuje vládu výkonem funkcí
- jmenuje soudce Ústavního soudu *(se souhlasem Senátu)* a jeho předsedu a míst předsedy Nejvyššího soudu
- jmenuje prezidenta a více prezidenta NKÚ
- jmenuje členy Bankovní rady ČNB

II. Související neb zasahující do činnosti jejich ústavních orgánů

- svolává zasedání PS *(může rozpustit)*
- odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se v něm nepokračovalo, zahlasuje odsouzení
- může vrátit zákon PS, s výjimkou zákona ústavního
- podepisuje zákony

B) Pravomoci kontrasignované PR ČR

- vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena, povaha odborná, úzce souvisí s některými vládními rozpočty

I. oblast zahraniční politiky

- prezident zastupuje stát navenek

- sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, kdy toto sjednávání může přinést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy
- přijímá vedoucí zastupitelských misí
- pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí

II. oblast obrany

- prezident je vrchním velitelem ozbrojených sil
- jmenuje a povyšuje generály

III. další oblasti

- vyhlašuje volby do S a PS
- propůjčuje a uděluje státní vyznamenání
- jmenuje soudce obecných soudců
- má právo udělovat amnestii

Vláda

- vrcholný orgán výkonné moci
- předseda, místopředseda, ministři, jako kolektivní orgán je odpovědná PS, odpovídá za část rozhodnutí (kontrasignovaných), vykonávajících v pravomocech prezidenta
- soustava ministerstev a jiných úředních orgánů

- V oblasti výkonné moci má vláda všeobecnou věcnou působnost – k provedení zákona může vydávat nařízení, které musí být v souladu se zákonem.
- Předseda vlády jmenován prezidentem, na jeho návrh jmenuje prezident další členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev.
- Vláda je povinna 30 dní po jmenování předstoupit před PS a požádat ji o důvěru.
- Vztah vlády a PS je založen na základě důvěry či nedůvěry a rozhoduje se o ní v případech stanovených v Ústavě hlasovací v Parlamentu.

Státní zastupitelství

- článek 80 Ústavy, zákon č. 283/1993 Sb.
- není typickým orgánem výkonné moci, je nutné považovat ho za zvláštní a nezastupitelný orgán státní moci, který zejména zastupuje veřejnou

MOC SOUDNÍ V ÚSTAVĚ ČR

Zvláštní a jednotný typ státní moci, která jako jediná je oprávněna vydávat konstitutivní a vynutitelná rozhodnutí:

a) ve sporech

b) v otázce viny a trestu

Soudní moc poskytuje:

1. Soudní ochranu ústavnosti činnosti ÚS

- souhrn prostředků k zajištění dodržování práv a působnosti subjektů ústavního práva založených v ústavním pořádku a jiných pramenech ústavního práva

2. Ochrana práv a výlučné rozhodování o vině a trestu

- zajištění práva každého domáhat se stanovených postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu

Úkoly soudu

1. rozhodování o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech FO a PO a státu
2. rozhodování o vině obžalovaného a o ukládání trestu
3. přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánů VS
4. přezkum zákonnosti rozhodnutí jiných orgánů

Základní principy soudnictví

I. Soudní moci a spravedlnosti

- výlučnost soudní moci při rozhodování o vině a trestu za trestné činy
- nezávislosti soudní moci a soudců
- nestrannost soudů
- rovnost práv všech účastník při řízení před soudem
- veřejnost jednání

II. Činnosti soudní moci *(výkony soudnictví)*

- presumpce neviny
- zákaz retroaktivity
- res judikata
- zákaz stíhání nebo zbavení svobody jinak než z důvodu, které stanoví zákon
- zákaz vzetí do vazby s výjimkou důvodu a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodování soudu

III. Práv svobod a dalších subjektů při výkonu spravedlnosti

- rovnost práv účastníků před soudem
- právo na právní pomoc v řízení před soudy a to především na obhajobu
- právo osoby odepřít výpověď
- právo na veřejné projednání

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

- komplex zvláštních norem
- definují základní práva a svobody a také jejich meze

- člení se na preambuli a 6 hlav:

1. Obecná ustanovení
2. Lidská práva a základní svobody
3. Práva národnostních a etnických menšin
4. Hospodářská, sociální a kulturní práva
5. Právo na soudní a jinou právní ochranu
6. Ustanovení společná

Preambule

- vychází z určitých zásadních tradičních právních idejí a obecně závazných demokratických principů

- Listina Základních Práv a Svobod

- uznává: **a)** neporušitelnost přirozených práv člověka

b) práva občanů

c) svrchovanost zákona

- navazuje: **d)** na obecně sdílené hodnoty humanismu

e) na demokratické a samosprávní tradice národa

- odsuzuje: **f)** morální dobu, kdy byla lidská práva a svobody v naší vlasti potlačována
- vkládá: **g)** naděje na zabezpečení základních práv a svobod do společného úsilí všech svobodných národů při jejich zabezpečení
- vychází: **h)** z práva českého (i slovenského) národa na zabezpečení
- chápe: **i)** široce díl odpovědnosti za osud veškerého života na Zemi vůči budoucím generacím
- vyžaduje: **j)** vůli aby se ČR důstojně zařadila mezi státy, které takové hodnoty ctí

Hlava I. OBECNÁ USTANOVENÍ

- vymezen vztah státu a člověka
- definován právní stát
- rovnoprávnost lidí a nezrušitelnost LZPS
- nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost práv a svobod

Hlava II. LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY

1. subjektivita
2. právo na život
3. nedotknutelnost osoby a jejího soukromí
4. osobní svoboda
5. zákaz nucených prací nebo služeb
6. ochrana lidské důstojnosti
7. vlastnické právo
8. nedotknutelnost obydlí

9. nedotknutelnost listovního tajemství, písemností, záznamů a dopravovaných zpráv
10. svoboda pohybu a pobytu
11. svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby

II. oddíl – politická práva

1. svoboda projevu a právo na informace
2. petiční právo
3. právo shromažďovací
4. právo sdružovací
5. právo volební
6. politický pluralismus
7. právo na odpor

Hlava III. PRÁVA NÁRODNOSTNÍCH A ETNICKÝCH MENŠIN

- příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nemusí být NIKOMU na újmu

- příslušníci národnostních a etnických menšin mají:

1. právo na vzdělání v jejich jazyce
2. právo užívat jejich jazyk v úředním styku
3. právo účasti na řešení věci, jež se týkají národnostních a etnických menšin

Hlava IV. HOSPODÁŘSKÁ, SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ PRÁVA

1. právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost a právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu
2. odborářská a zaměstnanecká práva
3. právo na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky
4. zvláštní hospodářská a sociální práva sociálních menšin
5. právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří
6. právo na ochranu zdraví
7. právní ochrana rodičovství a rodiny
8. právo na vzdělání
9. kulturní práva
10. ekologická práva

Hlava V. PRÁVO NA SOUDNÍ A JINOU OCHRANU

1. právo domáhat se stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, právo obrátit se na soud, aby přezkoumal zákonnost rozhodnutí orgánů VS
2. právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu nebo orgánu VS nebo nesprávným úředním postupem
3. právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány a orgány veřejné moci
4. práva na zajištění určitých procesních zásad v řízení před soudy a jinými orgány veřejné moci

Mezi tuto skupinu práv náleží:

1. právo na rovnost všech účastníků v řízení
2. právo odepřít výpověď
3. právo na tlumočníka
4. právo na zákonného soudce
5. právo na veřejné projednání věci bez zbytečných průtahů, v přítomnosti účastníka s možností vyjádřit se ke všem prováděným důkazům
6. práva obviněného na dostatečnou obhajobu včetně možnosti hájit se sám nebo prostřednictvím obhájce a to v určitých případech bezplatně